

Genforeningens festspil 15.-18. juni

Ole Perch Nielsen, stiftamtmand

Aftenerne 15.-18. juni 1995 dannede Kongeskansen på Dybbøl ramme om det store Genforeningsfestspil, som blev til i et samarbejde mellem Sønderjydsk Forsøgsscene og Historisk Samfund for Sønderjylland. Dramatikeren Jacob Clausen og instruktøren Kaspar Wilton havde skabt det store stykke »Over alle grænser« sammen med de over 300 medvirkende på og bag scenen. Alle pladser var besat hver aften. I alt op mod 5.000 tilskuere oplevede her, at sønderjydernes og Sønderjyllands historie siden 1920 gik over grænsværen i dramatiske billeder, i ord og toner.

Værket og dets skaber, Jacob Clausen, blev senere på året den 18. august hædret med den nyindstiftede Grænselandspris. Prisen blev tildelt af landdagspræsident Ute Erdsiek-Rave, Kiel og folketingets formand Erling Olsen i forbindelse med den første grænselandskongres på amtsgården i Aabenraa.

Ved festspillet opførelse på Dybbøl blev hver forestilling indledt af en taler. Ved premieren den 15. juni – den officielle Genforeningsdag – talte stiftamtmand Ole Perch Nielsen.

Sommeren 1920 var lys og lykkelig i Danmark. Alle følte, at en Ny Tid var indvarslet. Vort land var blevet holdt uden for den store verdenskrig, og de rationeringer, restriktioner og reguleringer, som krigen havde ført med sig – først og fremmest for erhvervslivet, blev nu afviklet og afløst af størst mulig økonomisk frihed. En ny Grundlov var blevet vedtaget fem år tidligere som afløsning for den reaktionære forfatning fra 1866, der havde muliggjort provisorierne og delvis lammet folkestyret – og denne nye grundlov skulle nu først for alvor begynde at virke og skabe en ny fremtid for folkets styre. Indre politiske stridigheder, kulminerende i Påskekrisen i april måned, var overstået, den upopulære radikale regering sat på porten og – som det største af alt: I februar havde Nordslesvig bekendt sit danske sindelag. 56 års uret var dermed overvundet, tilmed fredeligt og uden at det havde kostet hverken blod eller tårer.

Tyskland havde tabt krigen og var blevet tvunget til en ydmygende og kostbar fred, Kejseren selv var landflygtig, og Folkenes Forbund ville garantere – troede man – at mulige konflikter imellem Verdens nationer fremtidigt blev løst gennem forhandling eller voldgift. – »Verden af i Gaar« var så at sige genoprettet i en ny og bedre tilstand, tryghedens og sikkerhedens gyldne tidsalder ville komme igen, og man glædede sig over atter at være tilbage på den lige og ufejlbarlige vej mod »den bedste af alle Verdener«.

Hjærterne var virkelig fulde af sol og optimisme i denne sommer 1920 – og blandt tidens mange drømme var *ikke*, slet ikke den onde, at blot 20 år senere

Scene fra det store genforeningsspil »Over alle Grænser« i Kongeskansen på Dybbøl 15. juni 1995. På vej til afstemning 10. februar 1920. Foto: Karin Riggelsen/Nordschleswiger.

ville Kejseren være afløst af en endnu værre galning og tysk militærmagt hvile tungt – ikke kun på Nordslesvig, men over hele Danmark.

Sønderjyllands hjemkomst »i Nytids Morgenrøde« blev det ubestridte højdepunkt i dette jubelår, og dagen i dag – den 15. juni – er den officielle Genforeningsdag. Fra denne dag var Nordslesvig formelt uafhængigt af Tyskland, og overhøjheden tilkom den danske stat, der herefter inden for Folkerettens almindelige grænser havde frihed til selv at ordne landsdelens forhold. Det er det, man kalder »suverænitets overgang«.

Ser man på kalenderen bærer den 15. juni tillige navnet: Valdemars-Dag. Hermed har man ønsket at mindes slaget ved Lindanæs i 1219, da Valdemar Sejrs erobrede Estland. Det var under den kamp, at der dalede et rødt flag med et hvidt kors ned fra himlen, samtidig med at en overjordisk røst forkyndte, at med dette banner i spidsen ville danskerne vinde fremgang. Kanoniseringen af miraklet var imidlertid kommet sent, nemlig 693 år efter begivenheden, idet Valdemars-Dag først blev opfundet i 1912.

Trods det, at den 15. juni således er en mindedag i dobbelt forstand, har den altid haft svært ved at trænge ind i den almindelige bevidsthed. De færreste aner knap nok, hvad der flages for. Valdemar, Lindanæs og Himmelfaldet siger ikke ret mange noget i vore dage, og den officielle Genforeningsdag har i de forløbne 75 år bestandig stået i skyggen af to andre festdage: Afstemningsda-

gen den 10. februar og Kong Christians historiske ridt ind i Sønderjylland på en hvid hest den 10. juli.

De glade dag i 1920 blev af samtiden med fuld ret karakteriseret som »den største Stund, vor Slægt har oplevet«. – Men efter festlighederne blev det atter hverdag – og på de allerfleste områder forestod der en langvarig proces med henblik på at skabe en enhed af de to områder:

Det gamle land og den sønderjyske landsdel, som ret beset aldrig havde været fælles om særlig meget. Hverken politisk, retligt eller administrativt havde Kongeriget og Slesvig tidligere været ensartede, ejheller før adskillelsen i 1864, og de 56 år under preussisk styre havde ført med sig, at de heller ikke økonomisk var jævnbyrdige. Såvel landbruget som de svagt udviklede industri-erhverv måtte igennem en nødvendig, men vanskelig omstilling. Vejforbindelser og jernbanenet var nedslidt og forældet, og der var såvel sproglige som kulturelle forskelligheder at overvinde. Det tog tid, inden de normale danske livsformer og vilkår blev naturlige for sønderjyderne.

Oven i alt dette kom så en halv snes år senere det store børskrak i New York – en krise, der bredte sig til hele verden (sagt uden overdrivelse af dette ellers ofte misbrugte udtryk). En økonomisk katastrofe, der var længere og hårdere end nogensinde tidligere, og i hvis kølvand arbejdsløshedens spøgelse sneg sig frem fulgt af politisk uro, især i Europa.

Den tysksindede befolkning i Nordslesvig havde allerede under Genforeningsfesten gjort det klart, at de ikke godvilligt ville affinde sig med den nye grænse. Nazisternes magtovertagelse i 1933 og Hitlers »Heim ins Reich« – politik gav dem ny næring til kravet om en grænserevision. For de danske myndigheder og den danske befolkning i Sønderjylland blev mellemkrigsårene en bestandig udfordring, og alt hvad man fra dansk side foretog sig i denne vanskelige periode må vurderes på baggrund af frygten for et tysk krav om en ny grænsedragning. Den dansk-tyske grænse fra 1920 var efterhånden den eneste af Versailles-fredens grænser, der ikke var antastet. – Først med Tysklands sammenbrud og besættelsens ophør i 1945 blev grænsen anerkendt af det tyske mindretal, og vejen var dermed banet for en langsom genopbygning af et dansk-tysk samliv, præget af fredelig og national kappestrid – omend ikke altid af ren og skær idyl. Officielt kom dette til udtryk i København-Bonn erklæringerne.

75 år er forløbet siden Genforeningen, den første halvdel af dette tidsspand endnu præget af ufred, den sidste af national sameksistens, sådan som vi kender det i dag. Det er begivenhederne i hele denne årrække, der er baggrund og kulisser i det festspil om anonyme medborgere – såkaldte »almindelige mennesker«s tilværelse – som vi nu skal opleve.

Grænser er menneskeværk, og som sådan underkastet forandringens vilkår. Det gælder også 1920-grænsen, uanset at vi i dag opfatter netop denne som

Fra det store genforeningsspil »Over alle Grænser« i Kongeskansen på Dybbøl 15. juni 1995. Den danske gendarm aner uråd – de tyske tropper er på vej i april 1940. Foto: Karin Riggelsen/Nordschleswiger.

fast og urørlig. »Ledet er i Lave«, og der er i hvert fald ikke noget, som tyder på, at den dansk/tyske grænse vil blive antastet i en overskuelig fremtid.

Lige som den store krig, den var et barn af, har Genforeningen også fået sin egen mytologi, i nogen udstrækning på grundlag af stiliserede, næsten klichéagtige fremstillinger især af de modsætninger og kampe, der altid har været meget mere fascinerende end den jævne fordragelighed.

Der er naturligvis ikke noget forkert i at fejre selve Genforeningen og de spektakulære begivenheder, den førte med sig – men det største er egentlig ikke disse officielle mindedage.

Det største skete ikke på en bestemt dag eller i et bestemt år. Det var noget, der kom lidt efter lidt i en langstrakt kæde af hverdagsagtige enkeltheder, som blev levet og oplevet af de »almindelige mennesker«, festspillet handler om.

Det er den kendsgerning, at Genforeningen lykkedes i det daglige – i de hverdage, som for os alle sammen er de fleste og de bedste. Eller sat en smule mere på spidsen: Land og folk i fællesskab magtede Genforeningen i en sådan grad, at den gamle grænse ved Kongeåen helt og aldeles blev udvisket. Det genvundne Sønderjylland er for første gang i historiens løb vokset sammen med det øvrige Danmark.

Det er vel nok *det*, der især er grund til at huske på – og at feste for. »Det lyder som et Æventyr« – men det *er* skinbarlig virkelighed.